

Numărul 48.

Oradea-mare 14 decembrie 1902.

Anul XXXVIII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Soacra cu trei nurori.*

Fără odată o babă, care avea trei feciori înalți. Ea niște brați și tari de virtute, dar slabi de minte.

O răzeșie destul de mare, casa bătrânească cu toată *pojijica* ei, o vie cu livadă frumoasă, vite și multe păsări alcătuiău gospodăria babei. Pe lângă acestea mai avea strinse și părăluțe albe pentru zile negre; căci legă parația cu zece noduri și tremură după ban.

Pentru a nu resleti feciorii de pe lângă sine, mai dură încă două case alăturate, una la dreapta și alta de-a stânga celei bătrânești. Dar tot atunci luă hotărâre nestrămutată a ținea feciorii și viitoarele nurori pe lângă sine — în casa bătrânească — și a nu orându-i nimic pentru împărțeală până aproape de moartea sa. Așa făcui; și-i ridea inima (babeii) de bucurie, când gândia numai cât de fericită are să fie ajutată de feciori și mângăiată de viitoarele nurori. Ba de multe ori zicea în sine: Voi priveghia nurorile,

* Din Operele complete apărute de curând în editura institutului „Minerva” la București. Prețul 1 leu 50 bani.

le-o pune la lucru, le-o struni și nu le-o iu lăsa nici pas e eși din casă, în lipsa feciorilor mei. Soacră-mea — fie-i țarina usoară! — așa a făcut cu mine. Și bărbatu-meu — Dumnezeu să-l ierte — nu s'a putut plânge că l-am înșelat, sau l-am risipit casa... de și câte-odată erai bănuiele... și me probozia... dar acum s'a trecut totul!

Tustrei feciorii babeii umblău în cărăușie și câștigău mulți bani. Celui mai mare îi veni vremea de însurat, și baba simțind asta, umblă val-vértej să-i găsească mireasă; și în cinci, șeșe sate, abia, abia putu nimeri după placul ei: nu prea tineră, naltă și uscățivă; înse *robace* și supusă. Feciorul nu esi din hotărârea maică-sa, nunta se făcui și baba își luă cămeșa de soacră; ba încă netăiată la gură: care înseamnă că soacra nu trebuie să fie cu gura mare și să tot cârtească de toate cele.

După ce s'a stersit nunta, feciorii s'a dus

în treaba lor, iar nora rămase cu soacra. Chiar în acea zi, către seară, baba începui să puie la cale viața nurori-sa. Pentru babă, sița nouă nu mai avea loc în cu. De ce mi-am făcut cleșce? Ca să nu me ard, zicea ea. Apoi se suie iute în pod și scoboară

Dr. Ioan Rațiu.

de acolo un știubel cu pene rămase tocmai de la răposata soacră-sa, niște chite de cânepă și vre-o două dimerlii de păsar.

— Iată ce am gândit eu, noro, că poți lucra noaptea. Piua-ți în căsoaea de alături, fusele în obo-roc sub pat, iar furca după horn. Când te-ți sătură de strujit pene, vei pisă mălai; și când a veni bărbatu-teu de la drum vom face plachie cu costițe de porc de cele afumate, din pod, și Doamne bine vom mânca! Acum de odată până te-ți mai odihni, ia furca în brâu și până mâni dimineată să gătești fuzoarele aceste de tors, penele de strujit și mălaiul de pisat. Eu me las puțin că mi-a trecut ciolan prin ciolan cu nunta voastră. Dar tu să știi că eu dorm iepurește; și pe lângă îți doi ochi, mai am unul la ceafă, care șede pururea deschis și cu care ved și noaptea și ziua, tot ce se face prin casă. Ai înțeles ce ți-am spus?

— Da, mămuca. Numai ceva de mâncare...

— De mâncare? O ceapă, un usturoi și-o bucată de mămăligă rece din poliță, sunt destul pentru o nevestă tineră ca tine... Lapte, brânză, unt și ouă de am putea scilipi să ducem în târg ca să facem ceva parale; căci casa s'a mai îngreuiat cu un mâncău și eu nu vreau să-mi pierd comăndul. — Apoi când inseră, baba se culcă pe pat, cu fața la perete, ca să n'o supere lumina de la opaiț, mai dând a înțelege nurori-sa, că are s'o privegheze: dar somnul o cuprinse îndată, și habarn'avea de ce face noră-sa. Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuz la strujit pene, acuz îmbălă tortul, acuz pisă mălaiul și-l vântură de buc. Si dacă Enache se punea pe gene-i, ea îndată luă apă rece și ș spălă fața ca nu cumva s'o vadă neadormită soacra și să-i bănuiască. Așa se munci biata noră până după miezul nopții; dar despre ziua somnul o dobori, și adormi și ea între pene, caiere, fusele cu tort și bucul de mălai. Baba care se culcase odată cu găinile, se sculă cu noaptea în cap și începă a trânti și a plesni prin casă, încât biata noră, care de-abia ațipise, de voie de nevoie trebuî să se scoale, să sărute mâna soacrei și să-i arate ce-a lucrat. Încet, încet nora s'a dat la brazdă și baba eră mulțumită cu alegerea ce a făcut. Peste câteva zile căraușii sosesc, și tinera nevestă vedându-și bărbătelul, mai uită din cele necasuri!

Nu trece mult și baba pune la cale și pe feciorul cel mijlociu; să-și ia un suflet de noră întocmai după chipul și asemănarea celei dintei: cu deosebire numai, că aceasta eră mai în vârstă și ceva încrucișată; dar foc de harnică.

După nuntă, feciorii se duc iarăș în căraușie și nurorile rămân iar cu soacra acasă. După obicei ea le dă de lucru cu măsură, și cum inserează se culcă, spuind nurorilor să fie harnice și dându le de grijă ca nu cumva să adoarmă, că le vede ochiul cel neadormit.

Nora cea mai mare talmăci apoi celelalte despre ochiul soacră-sei cel a toate vedător, și așa una pe alta se îndemnau la treabă și lucrul eșia gârlă din mâinile lor. Iară soacra huzuriă de bine. Dar binele — câte odată — așteaptă și reu. Nu trece tocmai mult și vine vremea de însurat și feciorului celui mai mic. Baba inse voia cu orî cechip să aibă o troiță nedespărțită de nurori... De aceea și chitise una de mai înainte. Dar nu-î totdeauna cum se chitește, ci-î și cum se nimerește. Într'o bună dimi-

neață, feciorul mamei, își și aduce o noră pe cuptor. Baba se scarmână de cap, dă la deal, dă la vale, dar n'are ce face și, de voie de nevoie, nunta s'a făcut, și pace bună!

După nuntă, bărbății din nou se due în treaba lor și nurorile rămân iar cu soacra acasă. Baba iarăș le dă de lucru cu măsură, și cum vine seara se culcă după obicei. Cele două nurori, vedând pe cea mai tinăra codindu-se la treabă, îi zic: Da nu te tot codi, că mămuca ne vede.

— Cum? eu o ved că doarme. Ce fel de treabă e aceasta? Noi să lucrăm și ea să doarmă?

— Nu căută că horăeșce, zise cea mijlocie, mămuca are la ceafă un ochi neadormit, cu care vede tot ce facem, și apoi tu nu știi cine-î mămuca, n'ai mâncat nici odată moarea ei!

— La ceafă?... Vede toate? N'am mâncat moarea ei?... Bine că mi-am adus aminte... Dar ce mâncăm noi, [fetelor, hăi]?

— Ia răbdări prăjite, [dragă cumnățică...] Iar dacă ești flămândă, ia și tu o bucată de mămăligă din colțar și cu niște ceapă, și mânâncă.

— Ceapă cu mămăligă? D'apoi neam de neamul meu n'a mâncat așa bucate. Da slănină nu-î în pod? unt nu-î? ouă nu-s?

— Ba sînt de toate, ziseră cele două, dar sînt ale mămucai.

— Eu cred că tot ce-î al mămucai e și al nostru, și ce-î al nostru e și al ei. — Fetelor, hăi! s'a trecut de șagă. Voi lucrați, că eu me duc să pregătesc ceva de-a mâncării, știi colea, ceva mai omeșce; și acuz ve chem și pe voi.

— Doamne, ce vorbă ți-a eșit din gură! ziseră cele două. Vrei să ne aprindem paie în cap? Să ne zverle baba pe drum?

— Las' dacă v'a durea capul. Când v'a întrebă pe voi, să dați vina pe mine și să lăsați să vorbesc eu pentru toate.

— Apoi dar... dă!... fă cum știi; numai să nu ne bagă și pe noi în belea.

— Hai fetelor, tăceți, gura ve meargă; că nu-î bună pacea și mi-e dragă gâlceava. Și iese cântând:

Vai săracu omu prost,
Bun odor la cas' a fost.

Nu trece nici un ceas la mijloc, și un cuptor de plăcinte, câțiva puî pârpoliți în unt, o străchinoae de [brânză cu] smântână și mămăliga eră gata. Apoi iute cheamă și pe celelalte două în bordei și se pun la masă cu toatele.

— Hai fetelor, mâncați bine și pe Domnul lăudați, că eu me reped în cramă s'aduc și un cofăel de vin ca să meargă plăcintele acestea mai bine pe gât.

După ce au mâncat și au bătut bine, le-a venit a cântă, ca Rusului din gura gârliciuului:

Soacră soacră, poamă acră!
De te-ai coace, cât te-ai coace,
Dulce tot nu te-ai mai face...
De te-ai coace-un an
Și-o vară
Tot ești acră și amară
Ieși afară
Ca o pară;
Întri 'n casă
Ca o coasă
Șezi în unghi
Ca un junghi.

Și-au mâncat și-au bătut și-au cântat până au adormit cu toatele pe loc. Când se scoală baba în zori de ziuă, ia nurori dacă ai de unde. Iese afară speriată, dă încolo, dă pe dincolo, și când intră în bordei, ce să vadă? bietele nurorilor jeliau pe soacră-sa ... Pene împrășciate pe jos, fărături, blide aruncate în toate părțile, cofăelul de vin răsturnat, ticăloșie mare!

— Da ce-i acolo? strigă baba înspăimântată!

Nurorile atunci sar arse în picioare; și cele mari încep a tremura ca varga, de frică, și lasă capul de rușine. Iar cea cu pricina, răspunde:

— Da bine, mămuca, nu știi c'au venit tătuca și cu mămuca și le-am făcut de mâncare, și le-am scos un cofăel de vin; de aceea ne-am chefăluit și noi o leacă. Ia chiar mai dineaorea s'au dus.

— Și m'au vădut cuserii cum dormiam?

— D'apoi cum să nu te vadă, mămuca?

— Și-apoi de ce nu m'ăți sculat; mănca-v'ar ciuma, să ve mânânce!

— D'apoi dă, mămuca, fetele acestea au spus că dta veți tot; și de aceea am gândit că ești mănioasă pe tătuca și pe mămuca, de nu te scoli. Și ei erau așa de mănhiți, de mai nule-a tienit mâncarea.

— Ei lasă, ticăloaselor, că v'oi doborâ de-acu înainte.

Și de atunci nurorile n'au mai avut zi bună în casă cu baba. Când își aducea ea aminte de puicile cele nadolence și boghete, de vinișorul din eramă, de risipa ce s'a făcut cu munca ei, și c'au vădut-o cuserii dormind așa lăfălată, cum eră, crăpă de ciudă și rodea în nurori cum roade cariul în lemn.

Se lehametisera până și cele doue de gura cea rea a babei; și cea mai tineră găsi acum prilej să-i facă pe obraz și să orânduiească tot-odată și mostenirea babei prin o dieată ne mai pomenită până atunci, și iată cum:

— Cumnatelor, zise ea într-o zi, când se afla în singure în vie. Nu putem trăi în casa aceasta, de n'om face toate chipurile să scăpăm de hărca de babă.

— Ei cum?

— Să faceți cum v'oi învăța eu și habar să n'aveți.

— Ce să facem? întrebă cea mai mare.

— Ia să dăm busta în casă la babă, și tu s'o iei de cânepa dracului și s'o trăznești cu capul de pârtele cel despre răsărit, cât ei putea; tot așa să faci și tu cu capul babei de pârtele cel despre apus; și-apoi, ce i-o mai mai faceși eu, veți vedea voi.

— D'apoi când or veni ai noștri?

— Atunci voi să ve faceți moarte în păpușoi, să nu spuneți nici laie nici bălate. Oî vorbi eu și cu dânsii, și las' dacă va fi ceva.

Se induplecară și cele doue, intrară cu toatele în casă, luară pe baba de pâr și-o izbiră cu capul de pârte până il dogiră. Apoi cea mai tineră fiind mai șugubată decât cele doue, trântese baba în mijlocul casei și-o frământă cu picioarele, și-o ghigosește ca pe dânsa; apoi îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul și i-o presură cu sare și cu piper așa că limba îndată se umflă și biata soacră nu mai putu zice nici cărc! Și slabă și stălcită cum eră, cădu la pat bolnavă de moarte. Apoi nurorile, după sfătuirea celei cu pricina, aședară baba într'un așternut curat, ca să-și mai aducă aminte de când eră mireasă; și după aceea începură a scoate din lada

babei valuri de pânză, aș da ghiont una alteia și a vorbi despre stirlici, toiag, năsălie, poduri, paraua din mâna mortului, despre găinele or oaia de dat peste groapă, despre strigoii și câte alte năsdrăvni înfiorătoare; încât numai aceste erau de ajuns, [ba și de întrecut,] s'o vère în groapă pe biata babă.

Iaca fericirea visată de mai înainte, cum s'a împlinit!

Pe când se petreceau acestea, iată s'aud scârțind niște care: bărbații veniau. Nevestele lor le es întru întimpinarea lor și după sfătuirea celei mai tinere, de la poartă s'aruncă în gâtul bărbaților și încep a-i lua cu vorba și a-i desmierdă care de care mai măgulitor.

— Da ce face mămuca? întrebă cu toții de odată, când dejugău boii.

— Mămuca, le lua cea mai tineră vorba din gură, mămuca nu face bine, ce face; are de gând să ne lase sănătate, s'ermana.

— Cum? ziseră bărbații înspăimântați, scăpând resteele din mână.

— Cum? Ia sunt vr'o cincă, șeaze zile, decând a fost să ducă vițeii la suhat și un vânt reu pe semne a dat peste dânsa, s'ermana! ... Ielele i-au luat gura și picioarele.

Fiii se reped atunci cu toții în casă la patul mâne-sa; dar biata babă eră umflată cât o bute și nici nu putea blești măcar din gură; simțirea înse nu și-o perduse de tot. Și vădându-i își miscă puțin mâna și arată la nora cea mai mare și la pârtele despre răsărit, apoi arată pe cea de mijlocie și pârtele despre apus, pe urmă pe cea mai tineră și jos în mijlocul casei; după aceea de abia putu aduce mâna puțin spre gură și îndată cădu într'un leșin grozav.

Toți plângeau și nu se puteau dumeri despre semnele ce face mama lor. Atunci nora cea tineră zise, [prefăcându-se că plânge și ea]:

— Dar nu înțelegeți ce vrea mămuca?

— Nu, ziseră ei.

— Biata mămuca lasă cu limbă de moarte: ca fratele cel mare să ie locul și casa cea despre răsărit; cel mijlociu cea despre apus, iar noi, ca mezinii ce suntem, să rămânem aici, în casa bătrânească.

— Că bine mai zici tu, nevastă, respunse bărbatu-seu. Atunci ceilalți ne mai având încotro șovăi, diata rămase bună făcută.

Baba muii chiar în acea zi și nurorile despletite, o bociau de vuiuă satul. Apoi peste doue zile o îngropară cu cînste mare și toate femeile din sat și de prin meleagurile vecine vorbeau despre soacră cu trei nurori și ziceau: fericite de dânsa c'a murit, că știu că are cine-o bocii!

Ion Creangă.

Cugetări.

Oamenii mari ai trecutului nu sunt alt decât niște instrumente în mâinile prezentului.

F. Legouvé.

*

Ori-ce dispensă este o călcare a legii, ori-ce privilegiu, un act contra libertății generale.

Diderot.

*

A venit un viscol mare.

*A venit un viscol mare
Cu zăpadă 'mpreunat
Și-a luat acoperișul
La biserica din sat.*

*Praporul cu învierea
Și pe maica lui Christos — —
Le am cules azi — dimineață
Din țărina de pe jos.*

*Cruci, cădelnițe și icoane
S'au tocit și s'au stricat — —*

*Toute sunt supuse vremii
Și... biserica din sat.*

Dec. 1902.

Maria Cunțanu.

Beiuș sau Beinș.

(Fine.)

La drept vorbind, se aude prin Beiuș, dar numai în oraș, ici colo rostindu-se numele orașului și în forma: *Beinș*, e înse o rostire locală, izolată, așa zicând numai o variantă a Binșului.

Forma *Beinș*, fără îndoială de dată mai recentă, care de altfel și ea-și are la basă alternarea lui *i* cu *e*, e în cel mai bun caz o formă intermediară între *Biinș* și *Binș*, care înse n'a avut puterea de-a rămâne. Dar eu cred, că e mai mult numai o simplă variațiune, un hibrid din forma *Beiuș* și neoașul *Binș*.

Unii beiușeni au auzit și învățat anume numele *Beiuș*, dar nevrând sau neputându-se desbăra nici de poporalul *Binș*, pe nesimțite l-au transformat în *Beinș*, la aparență asemenea poporal.

De aici îmi esplic confuziunea, ce se poate observa în scrierea acestui nume cu cirile în matriculele bisericii gr. or. române din Beiuș. În matricula botezaților scrisă cu cirile din anul 1792 se scrie cuvântul cu *ije* și *naș*, dar în terminațiune cu diftongul *tu*: *Beinștu*. La anul 1822 Popa Pavel îl scrie sau fără *tu* sau cu *ucu* (u) final: *Beinș* sau *Beinșu*. Tot ênsuș Popa Pavel la 1844 scrie diftongul *tu* în mijlocul cuvântului: *Beiuș*. Adamovici asemenea scrie pe la 1850—53 cu cirile: *Beinș*, înse de la 54 cu ortografia de tranziție scrie alternativ: *Beinș* și *Beiuș*, apoi tot mai rar *Beinș*, până ce în sfârșit eruditul Raț la anul 1862 restituind în matricule alfabetul străbun, a scris: *Beiuș*. Așa s'a scris de-atunci până azi apoi în matriculele ambelor bisericii românești.¹

Evident, că e la mijloc o confuzie provenită din neajune de ortografie, ori să-i zicem în terminii științifici moderni: o luptă pentru existență de scurtă durată între *Beinș* și *Beiuș*, care s'a sfârșit cu victoria celui din urmă.

Aceasta confuzie cirilică apoi a trecut și în or-

¹ Veđi matriculele bisericilor parohiale românești din Beiuș.

tografia cu alfabetul străbun și se ivește din când în când și în zilele noastre.

Anume, după ce direcția poporală începuse a se afirmă și în limba și literatura română, unii dintre cărturari, cari de altfel puțin se vor fi mișcat printre țărani, au acceptat fără nici o controlă numele: *Beinș* și cu bună credință l-au propagat prin scrierile lor.

Dovadă e și exemplul fericitului academician oarecând Alexandru Roman, fost profesor gimnazial în Beiuș.

Pe la anul 1858—61 s'a făcut adevărată expediția științifică întreprinsă în Bihor de marele botanist Kerner von Marilaun, geologul Peters, tehnicul Wastler și geograful Schmidl, cu ajutorul guvernului de-atunci și sub patronajul principelui Albrecht (Kerner și Schmidl, ca sprijinitori, cel dintău chiar anteluptător, al stăruinței noastre pe acest pământ, au binemeritat incontestabil și de Români. Într'un alt studiu al meu voi avea ocaziune a aprecia activitatea acestei expediții.) La rugarea acestei comisiuni dl Roman a compus un registru topografic al comunelor românești din Bihor,¹ de care s'au usat apoi membrii comisiunii în lucrările lor și după ei și romanistul Jung.

Din acest registru rețese, cât de neconsultat a conseris fericitul Roman numele localităților. Unele le scrie corect: „Finisiu“ (Finiș), „Finirisiu“ (Finiřiș). „Hidisiu“ (Hidiș), dar altele le-a forțat: „Urvinisiu“ (în loc de Urvisiu=Urviș), „Inchirisiu“ (în loc de Hinchirisiu=Hinchiriș), „Cusenisiu“ (în loc de Cusiisiu=Cusiis), apoi scrie curat: „Siuncutusiui“ (în loc Siuncuisiu=Șuncuiș), dar la acelaș loc s'a scăpat a scrie „*Beinșiu*“ (Belé yes)² în loc de *Beiușiu*=Beiuș sau *Binșiu*=Binș.

Las' că lucrul s'a făcut de mult, și pentru aceea timpuri nici nu se poate numi greșală, cu atât mai vartos nu, căci cum am zis, au fost la mijloc și neajune ortografice; rămâne înse constatată procedura necontrolată și ici colo forțată a ilustrului academician.

Imitând pe dl Roman, ori poate și pe altul, unii mai scriu și azi *Beinș* în loc de *Beiuș*, ceea ce azi nu mai este corect.

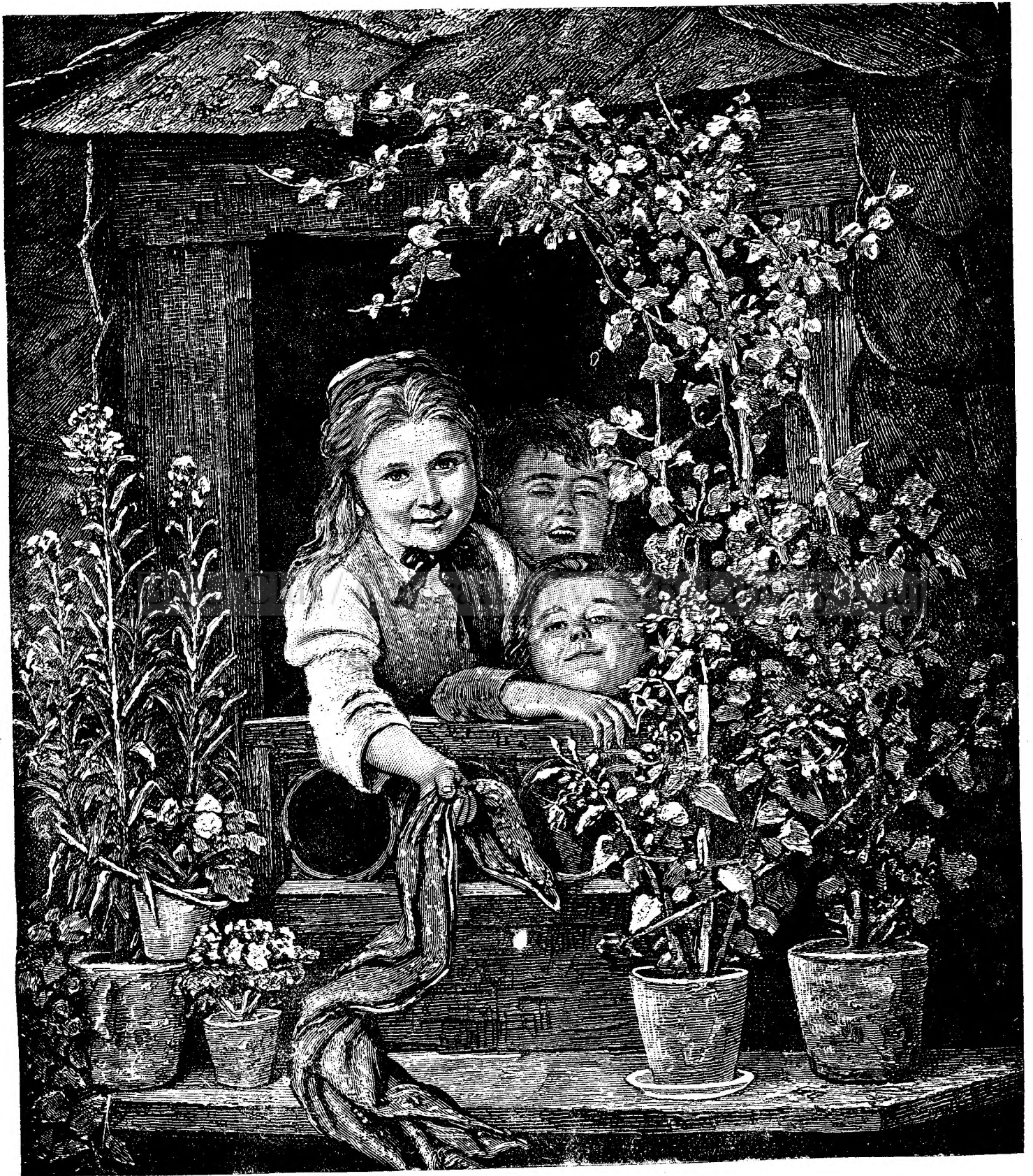
Precând numele: *Beiuș* încă e foarte vechiu.

Derivarea lui de la „*beiu*“, guvernator turcesc, care să fi residat aici în Beiuș, nu e probabilă, căci nu are nici o urmă în istorie; cum imposibilă este și derivarea neoașului *Binș* de la cuvântul turcesc *binış*, o manta turcească. Derivări făcute pe basa

¹ Căci și pe timpul austriacilor s'au făcut „albumuri“ decât că principiul lor a fost: „a scrie toate numele geografice, cum se scriu în limba celui ținut: Schmidl op. cit. p. 405. Iar „Bemerkung“-urile adause la „General-Strassen-und ortskarte des Oesterreichischen Kaiserstanzts“. Wien. 1862 zic: De oare ce în anii din urmă, la popoarele Austriei a devenit generală tendența de a-și face cunoscută și limba deodată cu nationalitatea lor și de a o cultiva, și de vreme ce, cum în consecvență și natural lucru este, fiecare popor cearcă a-și afirmă numirile proprii de locuri, ape și munți etc. ale ținuturilor locuite de densul — noi ne-am nisuit a reproduce numele locurilor, apelor, munților, văilor încât s'a putut așa, cum se rostesc acelea în țara în care ocur, și sunt mai usuate la inșiși locuitorii celor mai deosebite locuri și ținuturi, cu considerație fiind la originea lor istorică și limbistică cum și la limba națională.

Aceasta cartă scrie cu alfabetul comun al lui Dr. R. Lepsius: *Belenjes* (*Beiuș*).

² Dr. Julius Jung. Roemer und Romanen in den Donau-landern. Innsbruck. 1877. pag. 304 și 305.

Vine tata!

studiului dlui L. Șăineanu: „Elemente turcești în limba română“.¹

Numele orașului nostru în istorie apare pentru întâia oară, se înțelege în forma latinisată, pe la finea secolului al XIII-lea. Sub Andrei III-lea, creștinismul nu eră consolidat și avea inimizii pronunțate chiar și între oamenii distinși și de mare autoritate, cum a fost Vatha, despre care spun cronicile, că: „Ex Hungaris primus omnium Vatha ex Belo oppido natus se daemonis devovit“.² (Primul dintre toți Maghiarii Vatha, născut în orașul Belus s'adat draicilor.)

Numele latinisat al orașului a fost Belus, apoi Benenus, Belenus³ și Beleknes.⁴ De aici dl Bunyitai face o derivare particulară a numelui unguresc: Belus, Benenus, Belenus, Belynes, Beljenes,⁵ dar rezultatul final: Belényes îl suprimă, ca un lucru de la sine înțeles. Firește, că nici nu a cercat a-ș sprijini derivarea cu oarecare dovede fonetice, nici istorice, dar și altfel se vede cât colo, cât de arbitrară și anapodă este.

Nu *Belényes* derivă din *Belus* și *Belenus*. Din contră *Belenus* din *Belényes* și amândouă au la o-bârșie celtic: *Biiniș*, păstrat în graiul poporului român. Scriitorii din evul mediu și până la începutul secolului al XIX-lea, cari nu s'au putut împretini cu un cuvânt atât de rustic, atât ca înfășurare, cât mai vârtos ca rost, ca de obicei au tras cuvântul pe calapod latinesc și au făcut din *Belenes*: *Belenus* sau scurtat: *Belus*.

Numele latinesc: *Belus*, *Belenus* cu *l* respective *l* și *n* înmulțat și *s* mulțat în *ș* sub influința poporalului *Biniș* probabil au dat numele românesc: *Betuș*.

Fapt e înse, că usul mai frecvent al formei *Beiuș* datează de pe timpul renașterii limbii române, de când se datează și ridicarea școalelor din *Betuș*, cari sigur au avut partea lor în opera măreață de renaștere,

Numele *Beiuș* denotă deci un remarcabil moment istoric cultural. Școalei latiniste parându-i forma *Betuș* și ca rost și ca înfășurare mai originală, mai apropiată de limba mamă, i-a asigurat în limba literară învingere asupra poporalului *Biniș*.

Ei, și fost a *Beiușul* reședința voievozilor Ioan și Petru, reședință episcopescă, până în ziua de azi centrul domeniului episcopesc gr. cat. român, fost-a el loc plăcut de distracție al principilor transilvăneni; dar sunt sigur, că toate acelea nu au intrat atât de adânc în sentimentul comun al poporului românesc, ca și cartea și mințea, ce au învățat fiii lui în școalele din *Betuș*, cari dacă nu vor fi fost botezătorii orașului, sigur sunt cununate cu el și trebuie să fie susținătoare și apărătoare ale cinstei numelui lui întrebuitat de majoritatea absorbitantă a scriitorilor români.

De și apelativele nu cad sub aceeași strictă judecată ca și alte nume comune, totuș cum nu obișnuim a scrie în acte și scrisori destinate publicității,

numai în anumite cazuri: Onu, Nonu, Tița, Trina ș. a., folosite de altfel acasă de toată suflarea românească, tot așa nu poate fi corect a scrie: *Biniș* — diminutiv și el de origine — în loc de *Beiuș*; în acte publice — zic, — căci acasă și în afacerile private, ori când se desmeardă cineva, face și zice, cum îl taie capul. Mai departe de câte ori nu auzi pe Român zicând: „De acasă me chiamă Cula, dle, dar de la carte Nicolaie“.

Apoi câte orașe și sate nu avem noi, cărora le zic țeranii Brașov, Bisița, Reghi, Săcmar, Sărmătin (cu metatesă), Szigety ș. a., dar noi le zicem și scriem: Brașov, Bistrița, Reghin, Sătmă, Sămărtin și Sighet.

Ori să luăm exemple de la străini: Germanii nu rostesc oare: Wian, Kutsche, Grompoa, dar cui îi vine 'n minte să scrie altfel decât: Wien, Gotsche, Krombach? Țeranul maghiar asemenea rostește: „gras“: Szöged, Köcskémét și totuș se scrie: „lat“: Szeged, Kecskemét. Și să nu uităm, că ortografia ambelor limbi este cât se poate de fonetică!

Pe asta acestor motive dator am fost, să reclam numele corect al orașului, mi-a dictat-o aceasta mai vârtos sentimentul de datorință, de a păstră intact până la o „slovă“, ceea ce am moștenit de la înaintașii noștri. Cum am zis înse la început, părerea mea nu are pretenția de a fi infalibilă, apelez deci la toți acei domni, cari se usează de numele controversat al orașului, să binevoiască a ne dovedi corectitatea părerii dlor. Căci *Beiușul*, care ocupă un loc de și modest în istoria culturală a poporului românesc, cred, e vrednic să-i rostim și scriem barem numele la fel și bine.

Beiuș, ziua St. Archangelii Michail și Gavril.

Vasile Dumbrava
profesor.

V r a b i a L e s b i e i .

Comedie într'un act, în versuri.

(Fine.)

Scena XV.

CATUL, LESBIA; — MANLIUS, CORNELIUS,
PISONE (venind cu șgomot din camera unde era ascunși.
MANLIUS.

Destul! Îți dăm Catule, câștigu 'ntreg...

LESBIA (către Catul.)

Ce zice?

CATUL.

Veți ști acum. (Către Manliu.)

Ce Hercule! Așa de mult, amice,

În aste dulci momente uitasem de tus-trei,
Că, înc'o clipă numai, și la genuchii ei
M'aflați...

LESBIA

Din ce pricină, erați aci?

CATUL.

Prinsoare!

O faptă și neroadă, dar și încântătoare!
O să îți-o spui, Lesbio...

¹ Revista pentru istorie, archeolog și filologie sub direcțiunea lui Greg. G. Tocilescu. An. II. vol. IV. București. 1885 p. 660 și 661.

² Veđi la Bunyitay Vinceze: A váradi püspökség története. Tom. I. p. 24. Gr. Bathány I.: S. Gerardi scripta et acta p. 347. Thuróczy J.: Chronica II. c. 39. p. 40. Istvánfy M.: Historia de rebus Ung. (Köln 1622) VIII. p. 131.

³ V.: Op. cit. al. Bunyitai tom. 3. pag. 348.

⁴ Fejér. codex diplomaticus X. 8 pag. 555.

⁵ Bunyitai. op. cit. tom 3. pag. 348.

Scena XVI.

Aceași, — LICINIA.

LICINIA.

Timp a trecut destul,
De când aștept; — e ceasul de ducere, Catul.
În nerăbdarea-i Sexta, nu va găsi scutire
Recelei vinovate ce-arăți prin negrăbire.
Atâta 'ntârziere e părăsirea ei?...

PISONE.

Te du, Catul, de 'nvață iertare ca să-ți cei...

(Lesbia face un pas de plecare și un gest pentru
a-și lua de pe frunte coroana.)

CATUL (oprind-o.)

Remâi! (întorcându-se către Licinia, rămasă lângă ușă.)
Licinio, — du-te! Să spui stăpânei tale
Că nu-î demn să se 'nchine Catul iubirei sale;
Un alt amor într'ensul, mult timp ca mort creșut,
O clipă 'n ațipire, mai viu a renăscut!
Nu-s pentru el în lume plăcerile severe,
Curate, ale Casei, adesea efemere, —
Căci o suflare-ajunge, și ele se sfârșesc!
Spre fericirea Sextei, mai bine-o părăsesc!
(Licinia ese.)

Scena XVII.

CATUL, LESBIA, MANLIUS, CORNELIUS,
PISONE.

CATUL (Lesbiei.)

Voiași mai adineauri să fugi, a mea iubită?

LESBIA (aruncându-i-se în brațe.)

Îți mulțumesc, iubite! Me simt ca amețită!
Îmi arde fruntea; glasul mi se înneacă 'n gât,
Și pentru fericirea ce-mi dai, — nu pot decât
A te iubi!...

MANLIUS.

Pe Sexta va prinde-o nebunia...

PISONE.

Catul, făr' nici o pică. Ne fură iar pe Lesbia,
Dar ne redați pe tine... Iar pentru-a risipi
Necazu-i de-adineauri, — ce zici? dac'am prânzi?

CATUL.

Primit. Și 'n amintirea iubitei vrăbiuțe,
Pentru jertfit lui Bachus, nimic să nu se cruțe,---
Veniți, — iar noi, Lesbio, să rupem, zimbitor,
Și florile juneții, și-ale plăcerii florii!

(Cortina.)

N. Radulescu-Niger.

Cugetări.

Datoria de a îndreptă dă dreptul de a dojeni.

L. Schefel.

*

Maî ușor pot să învăț două-zeci de ênși ceea
ce e bine de făcut, decât să fiu unul din cei două-
zeci și să urmez propriile mele învățături.

Shakespeare.

Poesii populare.

De pe la Bucurdea grănoasă.

Frunză verde din doi fagi,
S-or avut doi oameni dragi,
Și când or vrut să se îee,
Părinții nu-or vrut să-î dee,
— Haida să ne otrăvim,
De odată să murim,
Să ne 'ngroape 'n tîntirim,
Și pe mine 'n jos de tine,
Să ne 'ngroape la olaltă,
Să se mire lumea toată
C'a fost dragoste curată!

Frunză verde trifoi mică,
Plin îi codru de voinică,
La tot fagul, câte cincă,
Și la fagul de lângă cale,
Zace badea de lingoare
Cu mândra lui la picioare,
Orî zaci bade, ori te scoală
Orî mai dă-mi și mie boală,
Să bolesc și eu cu tine,
Batăr vr'o doue, trei zile,
Să nu zici azi orî poimâne,
Asta-î mândro de la tine!

Dorule, dorite-ar focu,
M'ai îngălbinit ca socu;
Dorule, dorite-ar para,
M'ai îngălbinit ca ceara!

Pe unde umblă doru,
Nu poți ară cu plugu,
Că se-acată plugu 'n dor,
Trag boii de se omor.
— Pe unde umblă dragostele,
Poți ară și cu vacile!
— Dorul meû, pe unde umblă,
Nu-î pasere să-l ajungă;
Dorul meû, pe unde-aleargă,
Nu-î pasere să-l întreaacă!

Bădițo floare gheorghină,
Uscă-te-ai din rădăcină,
Să te ultui io 'n grădină,
Să-ți car apă cu gura,
Să me cule la umbra ta,
Aș dormi până a-ș muri,
De somn nu m'aș hărăni,
Aș dormi până aș crepă,
De somn nu m'aș sătură,
Badio, de la umbra ta!

Hai badio să ne iubim,
La luat să nu gândim,
Că pân' la luat e mult,
Și putem muri curând,
Și pân' la luat e cale,
Putem muri orî și care!

Culese de

Ella.

SALON.

† Dr. Ioan Rațiu.

O știre pe cât de neașteptată, pe atât de izbitoare, ne-a anunțat la sfârșitul săptămânei trecute, că *dr. Ioan Rațiu* a încetat din viață subit joi în 4 decembrie n. la orele 5^{1/2} după miezăzii în Sibiiu.

Îl șcieam viguros și sănătos. În vârsta sa înaintată de 74 ani, părea un atlet al timpurilor vechi, robust și falnic, trecut prin multe lupte grele, fără să se 'ncovoale și stând neclintit cu fruntea 'n sus.

Dar se vede că inima, care a îndurat atâtea sbuciumuri în lunga sa carieră publică, n'a putut reziste puterii impresiunilor, inima i-a stins viața.

Fruntaș între fruntașii neamului românesc, moartea lui a deșteptat la toți Români jale profundă, căci s'a stins o figură vecinică a istoriei naționale, care ș-a închinat toată viața pentru înaintarea neamului său.

Timp de cincî-zeci de ani nu s'a ivit la noi Români vr'o mișcare națională și culturală, ca el să nu-și fi luat partea sa de muncă. Începând din 1848 și până 'n anii din urmă îl vedem pretotindenî, unde se lucră pentru binele neamului românesc.

Principala sa activitate aparține politiceî, pe care noi n'avem s'o aprețiam pe aceste coloane. Dar ceea ce privește partea etică, putem să constatăm că dânsul a fost un cap politic sincer și devotat.

Aproabe sau desaproabe cineva politica ce dr. Ioan Rațiu a reprezentat, trebuie să recunoască ori și cine, că dânsul a fost un caracter firm, pe care nu l-au putut abate nici persecuțiunî, nici momeli, care a ramas consecvent până la cea din urmă resuflare. Un adevărat caracter politic.

Afară de politică, el ș-a dat sprijinul la toate stăruințele noastre culturale, bisericeșei și școlare. A fost unul din cei ce au făcut primii pași pentru înființarea Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român. Asemenea s'a înscris încă la început membru fondator al Societății pentru crearea unui fond de teatru român. N'a fost cauză culturală românească, la care dânsul n'ar fi luat parte.

Ioan Rațiu s'a născut la Turda în 1828, din o familie nobilă de țeranî. A început să studieze în orașul natal, apoi s'a dus la Blaș și în urmă la Cluș, unde a terminat gimnasiul. La 1847, alegându-și cariera preotească, a fost trimis din Blaș ca cleric la Pesta. Izbucnind inse revoluțiunea, cursul s'a sistat și elevii s'au întors acasă.

Ioan Rațiu, plin de entusiasm, luă parte cu lancu, Axente și Balint, în mișcările de apărare în Munții-Apuseni.

După încetarea revoluțiunii, s'a dus la Viena, unde a urmat drepturile, pe cari l-a terminat în Pesta. La 1860 s'a stabilit ca avocat în Alba-Iulia, de unde în acelaș an s'a rentors la Turda.

Abiă s'a aședat, a și început activitatea sa politică. La 1861 a fost trimis în o deputațiune la Viena. La 1863 a fost ales deputat pentru dieta din

Sibiiu; apoi pentru cea din Cluș, dimpreună cu alți 12 Români. La 1865 dă vot separat dimpreună cu Șaguna și cu Șuluțiu în chestiunea uniunii Transilvaniei cu Ungaria. La 1869 convoacă cu Elia Măcelariu conferența din Mercuria, unde pentru prima dată se decretează pasivitatea. De aci încolo dirigează aproape toate conferențele naționale, ca president al partidului național. El a condus la Viena marea deputațiune cu Memorandul, pentru care apoi întregul comitet a fost judecat și pentru care dr. Rațiu a stat 15 luni în închisoarea de stat din Seghedin.

N'a bolit îndelung. Abiă a zăcut doue ore în pat înainte d'a muri. Moartea generelui seî Onoriu Tilea l-a deprimat.

Dna Rațiu și una din fiice, se dusesse la înmormântare; acasă remase părintele cu alta fiică.

Și câtă vreme, în depărtare, la Șmig, se înmormântă ginerele Onoriu Tilea; acasă la Sibiiu, apoplexia de inimă stinse viața socrului dr. Ioan Rațiu.

A fost o scenă sfâșietoare de inimă, când seara dna Rațiu întorcându-se cu fiica acasă, ș-a găsit soțul mort.

Abiă s'a știut moartea lui, manifestația condolenței s'a pornit de pretotindenî pe unde se află Români. Fruntașii neamului, amicii, cunoscuții și stimătorii s'au grăbit a da espresiune doliului general prin depeșe, scrisori și cununi. Din mulțimea de depeșe, relevăm pe a Senatului și a Camerei deputatilor României.

Ênsaș înmormântarea, sevêrșită duminecă după miezăzi la 2, a fost o imosantă manifestație națională.

A celebrat ênsuș Esc. Sa archiepiscopul și mitropolitul dr. Victor Mihályi din Blaș, asistat de canonicul dr. Isidor Marcu, protopopul dr. E. Dăianu, adm. prot. Nicolae Togan, Arsenie Bunea, Aurel C. Domșă și de doi diaconi. A cântat corul teologilor din Blaș, condus de profesorul Aron Papiu.

Publicul asistent, în frunte cu Esc. Sa archiepiscopul și mitropolitul Ioan Mețianu, vicarul archiepiscopesc dr. Ilarion Pușcariu și tot ce are Sibiiul distins, s'a compus din numeroase alte persoane fruntașe și delegațiunii din diverse părți.

Prohodul s'a ținut în biserica gr. cat. Dl canonic Aug. Bunea, distinsul orator al clerului gr. cat., a rostit un panageric admirabil. Apoi a luat cuvântul dl George Pop de Băseșei și cu ochii înundați de lacrimi ș-a luat remas bun de la tovarășul seî de luptă. În urmă a vorbit dl dr. Gavriil Tripon, cu cunoscutul seî talent oratoric; iară la mormânt, din partea tinerimei, dl I. Meruțiu, ca delegat de la universitatea din Cluș.

Apoi cosciugul fu aședat spre odihnă vecinică, în țintirimul bisericeî, unde dorm somnul vecinic: Papiu, Barițiu și br. Ursu.

Și lumea asistentă s'a împrășciat cu impresiunea unei jale adânci.

În veci amintirea lui!

Visul și femeia.

Eră noapte. Zeus observă că din regiunea pământescă se ridică niște aburi, — ce nu semănau cu aburii ce exală atmosfera, — ei mergeau drept fără cotitură, se prefăceau în perle și se depunea pe bolta Olimpului.

— Ce e? întrebă zeul pe slujbașii de noapte.

— Sunt lacrimi, împărate, — plânge o femeie păgubită de Amor...

— Ah! zise Zeus, iar Amor... O Amor! zglobiți copil, nu-ți voi mai da drumul pe pământ! Să se console acea nenorocită femeie! Să se facă ce e posibil. Cine are putere noaptea?

Morfeu se arată.

— Ia-o în brațele tale, zise Zeus, să-și mai uite de a ei durere...

— Împărate eu i-am dat nectarul cel mai puternic, zise stăpânitorul nopții... Imperiul meu inse e ud de lacrimile ei...

— Atunci, porunci Zeus să vie „Visul“.

Visul apărură. „Du-te și dă-i tot ce va voi ea“, zise Zeus.

Visul se inclină, și cu aripele sale ușoare olimpice, străbătură spațiul și fără șgomot se află lângă aceea ce plângea. El apărură sub forma unui bătrân cu barba albă, într-o mână ținea sceptrul său dominator, într'alta un buchet de rose. Femeia tresări.

— Cine ești?

— Nu te speria, sunt eu, Visul, amicul tău, care ți-am arătat totdeauna ceea ce se petrec.

Femeia plângea și mai tare...

— Nu mai plânge, uite îți ofer aceste rose.

— Îți mulțumesc, zise ea, dar eu n'am ce face cu ele, păstrează-le pentru cei fericiți, ele s'ar ofili la mine... Și urmă a plânge...

— Nu mai plânge, zise bunul Vis, uite îți voi da tot ce vei voi. Vrei tu să ți-l aduc lângă tine? Vrei să-i vezi fața-i suridătoare îndreptată spre tine? Vrei tu să-ți vorbească dulce El? Vrei tu să te desmierde El?...

— Nu, nu, zise femeia tristă, nu, bunul meu Geniu. Nu voi, nu voi... Nu voesc să gust fericirea fără vota lui, nici chiar în imperiul tău! Voesc să sufer așa cum voește el și până când va voi el.

Și plânsul îi luă cuvântul.

Visul aruncă o rosă în lacrimile ei...

— Și nu voești nimic de la mine? zise el depărtându-se.

— Stai, binefăcătorul meu, zise ea sărutându-i sfânta haină albă, stai! Du-te la El și spune-i multe și bune despre mine, spune-i ce vei voi tu, dar fă-mi bine, fi-mi amic! Ajută-me! Mai stai! Ascultă! Dacă doarme, nu-i turbură somnul, pune-i numai acest buchet de violete pe inima lui și depărtează-te...

Margareta.

Căsătoria în Ghina.

Pentru o fată chineză căsătoria este o loterie în înțelesul adevărat al cuvântului, de oare-ce ea nu-și cunoaște bărbatul decât când se căsătorește cu el. De multe ori soarta îi este favorabilă și ea își capătă un bărbat bun și o soacră amabilă, dar se întâmplă și contrariul, când adecă soțul este un tiran, iar soacra îi face zile amare.

Festivitățile de logodnă și de cununie produc multe griji. Rudeniile tinărului bărbat eare voește să se căsătorească încep tratativele, alegând un mijlocitor care prezintă familiei fetei cererea în căsătorie. Dacă părinții cred că partida este bună, întrebă pe un ghicitor care decide dacă logodna este cuviincioasă.

Dacă decizia sa este favorabilă, atunci mijlocitorului i se dă o cartă în care sunt indicate ziua, ora, luna și anul nașterii fetei. Această carte se dă rudelor tinărului cari la rândul lor întrebă un ghicitor. Dacă și declarația sa este satisfăcătoare, atunci în anbele familii se dau serbări, se iscăleşce contractul de logodnă, iar tinărul face cadou fetei o păreche de brațere.

Logodna este considerată ca valabilă numai atunci când s'au schimbat cărțile între cele două familii. Odată cu schimbarea cărților se fac cadouri și mâncării ca picioare de porc, pește, găini, etc.

În restimpul de cincă luni după logodnă se face căsătoria, pentru care se alege o zi de noroc. Pentru a se fixă ziua fericită, horoscopul mirilor este dat unui ghicitor, care de regulă este un amic al casei.

În ziua fixată pentru cununie se poartă pe stradă obiectele cari constituie zestrea miresei, iar cu o zi înainte mireasa își încearcă toaleta și i se face părul, așa după cum se obicinuește în China pentru femeile măritate.

Nu mai la ospetul de seară vede mirele fața miresei, de oare ce în tot cursul zilei ea poartă un voal des. Mireasa nu are voie ca să mănânce și să bea nimic la masă.

Ziua cununiei însemnează pentru o mireasă chineză o mare probă a forței ei de a se stăpâni, de oare ce după ce-și ia voalul, toți oaspeții vin ca să o admire sau ca să o critice. Mireasa n'are voie nici să ridă nici să se supere din cauza acestor critice, ci din contra trebuie să fie foarte amabilă și să îndure totul.

După terminarea ospetului, atât mirele cât și mireasa se așează pe brânci la pământ și mulțumesc finței supreme pentru grația că i-a adus pe această lume.

În China serbarea căsătoriei nu este considerată ca o ceremonie religioasă și prin urmare nu oficiază vr'o persoană bisericească, dar cu toate aceste asistă demnitari bisericești îmbrăcați în haine galbene de mătase.

Cugetări.

Nu vorbi nici odată rău de un om dacă ești sigur de ceea ce spui, și dacă ești sigur, întrebă-te: de ce să o spun?

Lavater

Oamenii de treabă fac ca privighetoriile, când e mult șgomot în giurul lor, ei tac.

Kotzebue.

Toți greșesc, dar numai oamenii mari recunosc greșelele lor.

Kotzebue.

LITERATURĂ.

Sybaris. Acesta e titlul noului roman al dlui Ioan Adam, publicat în toamna aceasta la București. Autorul, unul din cei mai talentați scriitori din generațiunea tineră, aparține școlii naturaliste. Forța lui este bogăția limbei coloratoare de care dispune. Aceasta însă îl face să întrebuițeze multe provincialisme, pe care publicul cel mare nu le înțelege. Constatăm că numărul acestora este mai mic decât în scrierile sale precedente. Prețul 3 lei.

Poporul român din Ungaria și Transilvania de la începutul secolului XVIII încoace. Premiul *Adamachi*, de 5000 lei, se va decerne în sesiunea generală din anul 1905 a Academiei Române celei mai bune lucrări scrise în limba română asupra următorului subiect: „Poporul român din Ungaria și Transilvania de la începutul secolului XVIII încoace”. (Decis. 25 martie 1900). Serierea va cuprinde: 1. Starea morală, juridică și economică a poporului român de la începutul secolului XVIII încoace. Faptele care au avut cea mare înruiere asupra dezvoltării culturale a poporului român în decursul aceluși secol. 2. Mișcările etnice, politice și sociale ale Românilor din Ungaria și Transilvania înainte și după reformele lui Iosif II. 3. Scopurile urmărite de Maghiari până la 1848. Normele și tendințele administrative imperialiste; viața religioasă, intelectuală și economică a Românilor până la 1848. 4. Epoca de la 1848 până la 1866. încercările de înțelegere între Maghiari și Români. Luptele dintre aceste două popoare. Măsurile luate de guvernul absolutist. Reforme în legislațiune și administrațiune. Reorganizarea bisericii române de către Șaguna pe baze noi. Dezvoltarea culturală a Românilor. 5. Înființarea regimului dualist. Promisiunile făcute Românilor. Legile naționalităților. Desființarea autonomiei Transilvaniei. Regimul dualismului. Starea Românilor sub acest dualism. — Terminul prezentării manuscriptelor la concurs este până la 1 septembrie 1904.

Edițiunile Academiei Române. „Cercetări asupra compozițiunii chimice a petrolurilor române” de Petru Poni, membru al Academiei Române. Prețul 30 bani. — „Materiale pentru climatologia României. Climatologia Iașilor” de St. C. Hepites, membru al Academiei Române. Prețul 80 bani. — „Clima zilei de 10 mai” de dl St. Mașat, șeful serviciului fizicii globului din institutul meteorologic. Prețul 20 bani.

MUSICĂ.

Stagiunea de operă la Teatrul Național din București se va deschide la 2/15 decembrie cu opera „Lohengrin” de Wagner. Apoi vor urma trei reprezentații extraordinare ale unei trupe italiene, pe care am anunțat-o în nr. trecut. După acele va reîncepe seria reprezentațiilor ordinare, cu Norma, Aida etc. și în fine Profetul de Mayerbeer.

Concertul dlui Dimitrie Popovici în Arad. Renumitul bariton dl Dimitrie Popovici va da în ajunul ajunului nou său poate mai târziu un concert la Arad.

Succesul unei române din Ardeal în străinătate. Dșoara *Onoria Popovici*, care a cântat anul trecut

cu mare succes în teatrul Scala din Milano, este angajată pentru stagiunea aceasta ca soprană dramatică la cele mai mari teatre din Italia.

Sedința publică a societății Andrei Șaguna. Societatea de lectură „Andrei Șaguna” din Sibiiu aranjează astăzi vineri, în 29 noiembrie v., sedința publică în memoria marelui arhieru Andrei, în sala seminariului Andreian. Program: 1. „Imn religios” de Aug. Bena, cl. c. III, executat de corul societății. 2. „Cuvânt ocașional” rostit de Vas. Șpan, cl. c. III. 3. „Dorul instrăinatului” de Flechtenmacher-Popovici, executat de corul societății. 4. „Psihologia socială și etnologică”, disertațiune de Nic. Șoneriu, cl. c. III. 5. „Rugămintea din urmă”, poezie de G. Coșbuc, declamată de Dumitru Grecian cl. c. II. 6. „Mic Potpouriu românesc”, de I. Murășan, executat de orchestra societății.

Concert religios în Brașov. Aflăm din „Gazeta Transilvaniei” că dl profesor de muzică G. Dima va aranja cu corul studenților de la școlile românești din Brașov un concert religios în preajma serbătorilor Crăciunului. Acest concert, care se va da în folosul mesei studenților de acolo și la care vor conlucra și alte puteri artistice din Brașov, este menit a înlocui colindatul împreună cu atâtea inconveniente, practicat până acuma de corul studenților.

Compoziții musicale de dl Timotei Popovici. Am primit la redacție următoarele compoziții musicale de dl Timotei Popovici din Sibiiu: „Axionul Cuvine-se cu adevărat” compus pe baza melodiei glasului al 4-lea. Prețul 60 fil. — „Șeii mândro când ne iubiam” pentru 4 voci de bărbat. Prețul 50 fil.

BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ.

Mitropolitul Mihályi la mitropolitul Mețianu. Esc. Sa arhieriscopul și mitropolitul din Blăș dr. *Victor Mihályi* de Apșa, după înmormântarea regretatului dr. Ioan Rațiu a făcut cu suita sa întreagă vizită Esc. Sale arhieriscopului și mitropolitului *Ioan Mețianu*, care la rândul seș și-a poftit caspele și suita aceluia la cină, ceea ce primindu-se cu plăcere, duminică seara ambii capi ai bisericilor române din patrie au stat la masă împreună. Șeirea aceasta răspândită prin Sibiiu a făcut pretotindenii cea mai plăcută impresiune. Esc. Sa mitropolitul Mihályi încă în seara aceea, cu trenul de la 10^{1/2}, a plecat acasă la reședința sa în Blăș.

Alegeri în Bihor pentru congresul din Sibiiu. Pentru congresul național bisericesc din Sibiiu s'au ales pe teritoriul consistoriului gr. or. din Oradea-mare, în Bihor, următorii deputați: din cler vicarul Vasile Mangra, protosințelul I. I. Pap și protopresbiterul Nic. Roxin, dintre mireni avocații Nicolae Zigre, George Lazaru, dr. Gavril Cosma, dr. Aurel Lazar, protonotarul Ioan Pop și pretorul dr. George Popa.

Alegerea de protopresbiter în Brașov, în locul vacant prin demisiunea dlui I. Petricu, se va face la 9/22 decembrie, sub conducerea dlui protopresbiter Ioan Papiu, comisar consistorial.

Promoțiune în Budapesta. Dl *Dionisie Virgil Liuba*, fiul dlui George Liuba, inspector reg. ung. de poștă și telegrafie în Budapesta, a fost promovât în 6 dec. a. c. la universitatea din Budapesta doctor în științele medicale.

Promoțiuni în Cluș. Dl *Fetru Maier* a fost promovat în 6 l. c. la universitatea din Cluș doctor în drept. Tot acolo a fost promovați doctori în drept dl *Hariton Pralea* din Orăștie și dl *Emil Hațegan* din Coșocna.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *George Popovici*, cassier la institutul de credit și economii „Victoria” din Arad și dsoara *Florica Serb*, fiica dlui *Gerasim Serb*, asesor consistorial în Arad, s'a au logodit. — Dl *Gavriil Popluca*, ales preot în Târnova, comitatul Arad și dsoara *Victoria Popovici* din Otlaca s'a au fidanțat.

Reuniunea femeilor române din Brașov și Săcele pentru ajutorarea văduvelor sărace de acolo se va intruui în adunare generală la 30 novembre (13 dec. n.) în sala festivă a gimnasiului românesc din Brașov, sub presidiul dnei *Balașa Blebea*, secretar dl dr. *I. Blaga*.

Un monument comemorativ la Cernăuți. La 2 decembrie nouă s'a sfințit în Cernăuți cu mare pompă monumentul comemorativ ridicat în onoarea jubileului de 200 de ani a înființării regimentului nr. 41 Archiducele *Eugen*, care se recrutează cu deosebire din populațiunea română a Bucovinei. Actul sfințirii a fost seversit de ensuş în. Pr. Ssa mitropolitul dr. *Vladimir de Repta*.

Conferență literară în Brașov. Dna *Maria B. Baulescu* va ținea duminică în 1/14 decembrie conferență literară în sala festivă a gimnasiului românesc din Brașov. Conferența se va ținea în folosul mesei studenților de acolo.

Societatea academică română „Junimea” din Cernăuți ne-a trimis raportul se u pe anul administrativ de la 18 novembre 1901 până la 17 novembre 1902. Din acesta vedem că societatea își împlinsece cu succes frumoasa misiune. A ținut mai multe ședințe literare și a cultivat și muzica. Are 37 membri onorari, 11 fondatori, 42 sprijinitori, 106 emeritați și 78 ordinari. Averea totală este 9266 cor. 90 bani. Biblioteca are 2687 opuri în 3949 volume și broșuri.

Românii din America, emigrați acolo din Transilvania, au înființat în *Cheveland* (Ohio) o societate pentru ajutorarea bolnavilor. Numărul lor în orașul acela, precum se scrie ziarului „Foaia Poporului”, se urcă la 500, dar mai sunt și în alte orașe — mulți Români. Societatea va purta numele de „Romana Carpatina”. Președinte a fost ales *Pavel Borzea* din Viștea-de-jos din Făgăraș, care a rostit o cuvântare și totodată a fost însărcinat să compună statutele.

O lege contra sărutatului. Se scrie din *New-York*: În camera legislativă din *Virginia* (America) dr. *Ware* a prezentat un proiect de lege, prin care se interzice sărutarea. Sărutarea după acel proiect, va fi permisă numai acelor persoane, cari au certificat de la medic, cumcă sunt sănătoși. În motivarea proiectului se zice că sărutarea este mijlocul cel mai primejdios pentru a lăți boalele, mai ales pentru organele respiratorice, ca plămâni etc. Ca pedeapsă se pune amendă până la 5 dolari pe sărutare.

Au murit: *Anastasia Moldovan n. Petco* în Băița, lângă *Deva*, la 3 decembrie n., în etate de 62

ani; — *Maniu Lungu*, măestru de caruțe, membru în comisiunea administrativă a fundațiunii „Șaguna”, în 5 decembrie n., în etate de 65 ani, în *Reșinari*; — *Ioan Brândă*, fost ziarist, în timpul din urmă funcționar consistorial în *Arad*, la 7 decembrie.

D I N L U M E .

Concurs de măritiş. În statul *Nebrasca* (în *America* de mează-noapte) e jale mare. Bărbații sunt toți burlaci, fiind că nu sunt femei cu cari să se insoare. Dar fiind că „nu este bine omului să fie singur” au făcut un album, în care sunt pozele tuturor bărbaților neînșurați, și sub fiecare poză numele, vârsta, religia, indeletnicirea respectivului, și dorința cum să fie femeia pe care ar luă-o de soție. Acest album va fi trimis în toată lumea, că doar se vor află femei doritoare de măritiş, cari să îndulcească (ori să amărească și mai tare!) viața bieților nebrascani.

Interesantă păreche de cărți de joc. Împăratul *Wilhelm II* posedă o interesantă păreche de cărți de joc. Ilustrațiile sunt portrete de personalități prințiere. Împăratul singur a făcut alegerea acestora și a comandat cărțile la *Altenburg*. Portretul reginei *Victoria* a *Angliei* figurează ca damă de cupă, regina mamă *Margareta* a *Italiai* este dama de caro. Împărăteasa *Elisabeta* a *Austriei* damă de treflă și *Tarina* *Rusiei* damă de pică. Papa este craiu de pică, regele *Umberto* craiu de treflă, regele *Leopold* al *Belgiei* craiu de caro și împăratul *Wilhelm* craiu de cupă. Cei mai însemnați prim-miniștri sunt valeți și fiecare as represintă o artistă celebră.

Călimdarul săptămânei.

Dom. 3-a în post. Ev. 18-a de la Luca cap. 18 gl. 1. Soarele răsare 7 o. 37 m. dim. — Apune 4 o. 5 m. p. m.			
Diua sept.		Călimdarul vechiu	Călimd. nou
Duminică	1	S. pr. Naum	14 3 Ad. Spiridon
Luni	2	S. pr. Avacum	15 Valerian
Marti	3	S. pr. Sofronie	16 Eusebiu
Mercuri	4	† S. m. Varvara	17 Lazar
Joi	5	† C. par Sava	8 Grațian
Vineri	6	† Sf. Păr. Nicolae	19 Abraham
Sămbătă	7	Par. Ambrosiu	20 Amon

Proprietar, redactor răspundător și editor:
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDĂS NR. 14/296b.)

A v i s.

Conform dispoziției §-lui 10 din statutele institutului se aduce la cunoștința celor interesați, că acțiunile nr. 187, 188, 930, 1162, 1189, 1190, 1205, 1206 și 2415 subscrise la institutul de credit și economii *Bihoreana* s'a au anulat.

Dat în *Oradea-mare* din ședința direcțională ținută la 3 decembrie 1902.

Direcțiunea institutului de credit și economii Bihoreana,
societate pe acți în *Oradea-mare*.

MERSUL TRENURILOR.

Valabil de la 1. octombrie 1902.

Budapesta—Oradea—Predeal—București						București—Predeal—Oradea—Budapesta.					
	Accel.	Person.	Accel.	Person.	Accel.	Accel.	Person.	Accel.	Person.	Accel.	
Budapesta	pleacă	6 50	8 30	2 —	5 45	9 15	București	pleacă	7 50	—	9 15
Szolnok	"	9 07	11 31	3 59	9 27	11 19	Predeal	"	3 32	—	1 12
Szajol	"	9 21	11 49	4 12	9 46	11 33	Brașov	sosește	5 00	—	2 18
P.-Ladány	"	10 43	2 —	5 28	11 53	12 55	"	pleacă	7 48	5 8	2 45
Berettyó-Ujfalu	"	11 18	2 47	6 03	12 46	1 33	Feldiora	"	8 27	5 58	3 15
M.-Peterd	"	—	3 —	—	1 00	—	Homorod Kőhalom	"	10 03	7 44	4 23
M.-Keresztes	"	—	3 12	—	1 14	—	Sighișora	"	11 40	9 45	5 49
Bihar-Püspöki	"	11 48	3 32	—	1 36	—	Mediaș	"	12 40	10 58	6 37
Oradea-Mare	sosește	11 56	3 42	6 39	1 48	2 11	Kis Kapus	"	1 25	11 50	6 50
Oradea-Mare	pleacă	12 21	4 10	6 46	2 06	2 18	Blaș	"	2 16	12 40	—
Velența	"	—	4 17	—	2 31	2 26	Küküllőszeg (Blaș)	"	2 21	12 58	—
F.-Oșorhei	"	—	4 28	—	2 42	—	Teiuș	sosește	3 02	1 42	7 35
Teleagd	"	12 51	4 50	7 15	3 03	2 51	"	pleacă	12 05	3 38	8 48
Aleșd	"	† 1 04	5 08	† 7 28	3 21	† 3 05	Aiud	"	12 28	3 58	9 07
Vad	"	1 27	5 33	7 50	3 45	3 26	F.-Ivinț	"	12 54	4 20	9 30
Ciucea	"	2 14	6 42	8 37	4 52	4 16	M. Ujvár	"	1 03	4 27	9 37
Huedin	"	2 46	7 23	9 08	5 32	4 52	Sz. Kocsárd	"	1 58	4 32	9 53
Jegenye	"	3 10	7 55	† 9 33	† 6 01	—	Ar. Gyeres	"	2 30	5 12	10 30
Cluș	sosește	3 42	8 37	10 08	6 59	5 55	Apahida	"	4 02	6 27	11 45
Cluș	pleacă	4 20	8 50	10 47	8 30	6 11	Cluș	sosește	4 27	6 48	12 07
Apahida	"	4 41	9 07	11 11	8 59	6 27	Cluș	pleacă	5 23	7 00	12 53
Ar. Gyeres	"	5 56	10 16	12 36	10 41	7 27	Jegenye	"	† 6 11	7 59	† 1 33
Sz. Kocsárd	"	6 33	10 56	1 40	11 31	7 52	Huedin	"	6 40	8 37	2 05
M. Ujvár	"	6 40	11 03	1 58	11 40	—	Ciucea	"	7 09	9 19	2 38
Felvinț	"	6 48	11 12	2 07	11 50	—	Vad	"	7 47	10 08	3 20
Aiud	"	7 11	11 34	2 32	12 20	8 16	Aleșd	"	† 7 59	10 25	† 3 32
Teiuș	sosește	7 32	11 52	2 55	12 46	8 32	Teleagd	"	8 11	10 49	† 3 44
"	pleacă	—	12 24	—	1 43	8 37	F.-Oșorhei	"	—	11 01	—
Küküllőszeg (Blaș)	"	—	1 07	—	2 28	9 5	Velența	"	8 32	11 10	—
Blaș	"	—	1 14	—	2 36	—	Oradea-Mare	sosește	8 38	11 17	4 09
Kis Kapus	"	—	2 15	—	3 48	9 47	Oradea-Mare	pleacă	8 43	11 36	4 15
Mediaș	"	—	2 33	—	4 03	10 01	Bihar-Püspöki	"	8 52	11 47	—
Sighișora	"	—	3 47	—	5 43	11 —	M.-Keresztes	"	—	12 05	—
Homorod-Kőhalom	"	—	5 35	—	7 54	12 26	M.-Peterd	"	—	12 17	—
Feldiora	"	—	7 16	—	9 40	1 35	Berettyó-Ujfalu	"	9 23	12 29	4 52
Brașov	sosește	—	8 —	—	10 25	2 09	P.-Ladány	"	10 06	1 34	5 40
"	pleacă	—	11 —	—	—	2 19	Szajol	"	11 21	3 8	6 59
Predeal	sosește	—	1 11	—	—	3 31	Szolnok	"	11 44	3 35	7 32
București	"	—	8 05	—	—	9 10	Budapesta	sosește	1 50	6 20	9 35

Oradea-Mare—Arad.

		Person.				
Oradea-Mare	pleacă	10	20	4	45	7 —
Ósi	"	10	30	4	56	7 16
Less	"	10	48	5	05	7 40
Cefa	"	11	03	5	34	8 05
Salonta	"	11	26	6	20	8 46
Kőtegyán	"	11	44	6	24	9 15
Sarkad	"	11	54	6	33	9 31
Giula	"	12	18	6	57	10 01
Ciaba	sosește	12	37	7	29	10 30
Ciaba	pleacă	2	05	7	41	4 32
Chitighaz	"	2	34	7	56	5 38
Arad	sosește	3	32	9 —	6 05	—

Arad—Oradea-Mare.

		Person.				
Arad	pleacă	5	10	11	20	9 35
Chitighaz	"	6	14	12	31	10 54
Ciaba	sosește	6	40	12	57	11 24
Ciaba	pleacă	7 —	1 38	—	—	4 50
Giula	"	7	27	2	02	5 26
Sarkad	"	7	47	2	22	5 54
Kőtegyán	"	7	57	2	32	6 10
Salonta	"	8	23	2	57	6 47
Cefa	"	8	42	3	15	7 18
Less	"	9	04	3	33	7 51
Ósi	"	9	21	3	49	8 16
Oradea-Mare	sosește	9	32	4	00	8 31

Numerii cei groși înseamnă timpul de la 6 ore seara până la 5 ore 59 de minute dimineața. — Numerii semnați cu † înseamnă stațiunile, unde trenurile numai condiționat se opresc.